

Решение № 121/22.02.2024 г. по гр.д. № 1148/2023 г. на ВКС, IV г.о.

В ИМЕТО НА НАРОДА

ВЪРХОВНИЯТ КАСАЦИОНЕН СЪД, Четвърто гражданско отделение, в открито съдебно заседание на двадесет и пети януари през две хиляди двадесет и четвърта година, в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: АЛБЕНА БОНЕВА

ЧЛЕНОВЕ: БОЯН ЦОНЕВ

МАРИЯ ХРИСТОВА

при участието на секретаря Диана Аначкова, като разгледа, докладваното от съдия Боян Цонев, гр.д. № 1148/2023 г., за да се произнесе, взе предвид следното:

Производство по чл. 290 от ГПК.

Образувано е по касационна жалба на ищеца по делото Н. М. З. срещу Решение № 414/30.12.2022 г., постановено по възз. гр.д. № 378/2022 г. на Добричкия окръжен съд. С обжалваното въззивно решение, като са потвърдени Решение № 260086/21.12.2021 г. и Решение № 260011/26.04.2022 г. (с второто е допълнено първото по реда на чл. 250 от ГПК), постановени по гр.д. № 151/2020 г. на Балчишкия районен съд, като краен резултат е отхвърлен предявеният от жалбоподателя срещу „Евроманган“ ЕАД (в несъстоятелност) частичен иск за заплащане на сумата 80 000 лв. (при общ заявен размер от 300 000 лв.), претендирана като обезщетение за претърпени от ищеца неимуществени вреди в резултат на неизпълнение на задължения на ответника-работодател, вменени му с чл. 289 от КТ и Наредба № 3/28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците (Нар. № 3/28.02.1987 г. за ЗППМПР).

За да постанови този резултат, въззивният съд е установил, че между страните по делото е сключен безсрочен трудов договор от 19.07.2012 г., по силата на който ищецът е изпълнявал при ответното дружество длъжността „началник рудник“, с място на работа „подземен рудник и администрация“, а по силата на допълнително споразумение от 20.10.2018 г. е бил преназначен на длъжността „началник участък подземен транспорт“, с място на работа „подземен рудник“, като в длъжностната характеристика при първоначалното му назначаване е посочено, че длъжността е към ръководството на рудника и ръководните и контролни задължения се изпълняват в подземни условия. Съдът е установил и че със заповед на работодателя от 15.01.2019 г., на основание чл. 328, ал. 1, т. 2 от КТ трудовото правоотношение между страните е било прекратено. Установил е и че между ответното дружество и синдикалната секция на Национален синдикат „Защита“ е бил сключен колективен трудов договор (КТД) от 05.04.2017 г., съгласно чл. 36, ал. 1 от който, работодателят осигурява ежегодно периодични медицински прегледи на работниците в съответствие с нормативните изисквания и медикаменти за профилактика при епидемии. Въззивният съд е посочил и че в приетите по делото удостоверение от 15.11.2021 г. и лично здравно досие на ищеца се съдържат данни за проведен профилактичен преглед на 21.09.2013 г. По-нататък въззивният съд подробно е възпроизвел показанията на двамата разпитани свидетели по делото, заключението на съдебно-медицинската експертиза

и заявеното от вещото лице при изслушването му, но без да е посочил дали кредитира тези доказателства, както и какви обстоятелства приема за установени въз основа на тях. След това съдът е цитирал разпоредбите на чл. 127, ал. 1, т. 3, чл. 275, ал. 1, чл. 287, ал. 1 и ал. 2 и чл. 289 от КТ, след което следва извод, че „безспорно предвид всичко изложено“, за ответното дружество е съществувало задължение за своя сметка да осигури на служителите си медицински прегледи, което не е било изпълнявано регулярно и съобразно честотата, предвидена в Нар. № 3/28.02.1987 г. за ЗППМПР. По-нататък окръжният съд е посочил, че КТ не регламентира обезщетение за работниците при неизпълнение на задължението на работодателя да осигури дължимите медицински прегледи, нито пък имуществени права на работниците са създадени с Нар. № 3/28.02.1987 г. за ЗППМПР. Прието е и че в КТ не е предвидена възможност, като последица от допуснато неизпълнение от работодателя на задължения по сключен индивидуален трудов договор или колективен трудов договор, на служителя или работника да се присъжда обезщетение за неимуществени вреди. След това въззивният съд е цитирал част от мотивите към Решение № 614/22.06.2009 г. по гр.д. № 2100/2008 г. на I-во гр. отд. на ВКС, а именно: „Когато се предвижда присъждане на обезщетение за неимуществени вреди, това е уредено изрично в КТ, каквито са случаите по чл. 200 и чл. 226, ал. 3 КТ. По принцип имуществената отговорност на работодателя се осъществява чрез уреждането на различните фактически състави, при които се дължи обезщетение, неговия вид и размер, като отговорността е преди всичко за имуществени вреди, а неимуществените са регламентирани в специални хипотези. Близостта на последните с деликтната отговорност дава основание чл. 212 от КТ да препраща за неуредените въпроси към приложение на гражданския закон – чл. 45 и чл. 49 от ЗЗД, но също само в изрично посочените случаи.“. В заключение въззивният съд е приел, че горното обуславя неоснователност на заявената претенция и отхвърлянето ѝ като такава.

В касационната жалба на ищеца Н. З. се поддържат оплаквания и доводи за неправилност на така постановеното въззивно решение, поради нарушение на материалния и процесуалния закон и необоснованост – касационни основания по чл. 281, т. 3 от ГПК. Касаторът излага съображения, че въззивният съд не спазил разпоредбата на чл. 5 от ГПК – след като установил липса на закон за конкретния случай, той следвало да постанови решението си, позовавайки се на основните начала на правото и морала; при установена непълнота на правните норми, следвало да издири правната норма, уреждаща отношения, аналогични на процесните. Поддържа се и че в случая била налице непълнота в правото, изразяваща се в неуредане на случаите на обезщетение за вреди, причинени на работника или служителя от неизпълнение на императивни правни норми от страна на работодателя, която се дължала на изпреварващото развитие на обществените отношения спрямо динамиката на законодателния процес. Излагат се и съображения, че поради сходство на процесния случай с професионално заболяване, въззивният съд по аналогия следвало да приложи разпоредбите на чл. 200 от КТ, съгласно чл. 46, ал. 2 от ЗНА. Касаторът изтъква още, че самият КТ предвижда възможност за приложение на гражданския закон – съгласно чл. 212 от КТ, за неуредените въпроси по имуществената отговорност на работодателя за причиняване на смърт или увреждане на здравето на работника или

служителя, се прилага гражданският закон. Излага и доводи, че независимо, че делото се води като трудов спор, от това не следва автоматично отхвърляне на иска поради липса на конкретна правна норма в специалния закон, какъвто е КТ, уреждаща правоотношението, а следва да се приложи общият закон – нормата на чл. 45 от ЗЗД, която категорично разпорежда, че всеки е длъжен да поправи вредите, които виновно е причинил другиму. Изложеното в касационната жалба се поддържа в откритото съдебно заседание.

Ответното дружество-работодател „Евроманган“ ЕАД (в несъстоятелност) в отговора си на касационната жалба излага подробни съображения за неоснователност на същата.

С постановеното по делото по реда на чл. 288 от ГПК Определение № 3250/26.10.2023 г., касационното обжалване на въззивното решение е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 от ГПК, по следния правен въпрос: коя е приложимата материалноправна норма по отношение на претенция на работник или служител за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди, причинени от неизпълнение на императивно установено с КТ задължение на работодателя, в случаите когато такова обезщетение не е изрично уредено в КТ.

Настоящият съдебен състав възприема следното разрешение на въпроса: Когато работник или служител претендира заплащане на обезщетение за неимуществени вреди, причинени от неизпълнение на императивно установено с КТ задължение на работодателя, и такова обезщетение не е изрично уредено в КТ, приложима по отношение на исковата претенция е материалноправната норма на чл. 49 от ЗЗД – когато работодателят е юридическо лице или негово поделение (преобладаващата хипотеза), респ. – чл. 45 от ЗЗД – когато работодателят е физическо лице, домакинство, гражданско дружество или друго неперсонифицирано организационно и икономически обособено образувание (§ 1, т. 1 от ДР на КТ). Съображенията за този отговор са следните: КТ изрично регламентира отговорност на работодателя за обезщетяване на неимуществени вреди, претърпени от работник или служител вследствие на трудова злополука или на професионално заболяване (чл. 200 от КТ), на издаване или несвоевременно издаване на необходимите му документи, удостоверяващи факти, свързани с трудовото правоотношение, или на вписване на неверни данни в издадените документи (чл. 226, ал. 1 и ал. 3, изр. 1 от КТ). Същевременно, с императивни правни норми КТ установява множество други задължения на работодателя спрямо работниците и служителите, с които е в трудови правоотношения. Няма съмнение, че вследствие неизпълнение на такива императивно установени задължения на работодателя, също е възможно работниците или служителите да претърпят неимуществени вреди. Липсата на изрична регламентация в КТ на отговорността на работодателя в тези случаи не означава, че той не носи такава отговорност. Тя следва от общото правило „не вреди другиму“ и възниква във всички случаи, когато е осъществен фактическият състав на деликта: наличие на противоправно поведение на работодателя, изразяващо се в неизпълнение на негово задължение, установено с императивна правна норма от КТ; неимуществени вреди, претърпени от работника или служителя; наличие на пряка и непосредствена причинно-следствена връзка между неизпълнението/нарушението и настъпването на вредите; вина, чието наличие се презюмира до установяване на противното. Разпоредбата на чл. 212 от КТ и изрично препраща към общия граждански закон относно имуществената отговорност на работодателя, която той носи в случаите на

причинена смърт или увреждане на здравето на работника или служителя, извън изрично уредените в чл. 200 от КТ специални хипотези на трудовата злополука и професионалното заболяване, като в съдебната практика никога не е имало съмнение, че това препращане е към деликтната отговорност, регламентирана в ЗЗД, което следва и в правно-исторически аспект – от обособяването на трудовото право от общото гражданско законодателство (вж. и тълкувателно решение № 45/19.04.1990 г. по гр.д. № 33/1989 г. на ОСГК на ВС). Трайно установена е и съдебната практика относно приложението на общата деликтна отговорност по ЗЗД, когато спорното материално правоотношение не попада в приложното поле на изрично регламентирани специални състави, уредени в друг особен закон, какъвто е например и ЗОДОВ. Следва да се отбележи и че приложението на материалноправните норми от общия граждански закон в разглеждания случай – по правен спор между работодателя и работника или служителя за обезщетение за неимуществени вреди, не променя характера му на трудов спор по смисъла на чл. 357 от КТ, с произтичащите от това процесуалноправни и материалноправни последици (родова подсъдност, погасителна давност, такси и разноски за производството и пр.).

При извършената служебна проверка, касационната инстанция не откри пороци, водещи до нищожност или недопустимост на обжалваното въззивно решение, поради което намира, че същото е валидно и процесуално допустимо.

По въпроса, по който е допуснато касационното обжалване, въззивният съд се е произнесъл в противоречие с дадения отговор и е допуснал нарушение на материалния закон, като неправилно е приел, че след като КТ и Нар. № 3/28.02.1987 г. за ЗППМПР не регламентират обезщетение за работниците при неизпълнение на задължението на работодателя да осигури дължимите медицински прегледи, в случая е неприложима и общата уредба на деликтната отговорност по чл. 45 и чл. 49 от ЗЗД.

Така допуснатото нарушение от въззивния съд не налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия, поради което правният спор между страните следва да бъде разрешен от касационната инстанция.

Ищецът основана претенцията си за обезщетение на неимуществени вреди на твърденията, че в резултат на неизпълнение от страна на ответното дружество-работодател на установените с императивните разпоредби на чл. 289 от КТ и на Нар. № 3/28.02.1987 г. за ЗППМПР, както и с чл. 36 от действащия КТД, задължения за извършване на периодични профилактични прегледи, не било своевременно установено негово онкологично заболяване „умерено диференциран аденокарцином на простата“. Ищецът се позовава конкретно на чл. 8 от Нар. № 3/28.02.1987 г. за ЗППМПР и т. 1, б. „а“ от приложение № 5 към него, съгласно които задължителният периодичен преглед предвижда снемане на анамнеза, която включва изясняване наличие на рискови фактори за възникване на социално значими заболявания, сред които и фамилна обремененост за злокачествени новообразувания. Предвид естеството на работата му, водещо до излагане на вредно въздействие от манган и съединенията му, ищецът поддържа, че съгласно раздел IV на приложение № 2 към наредбата, периодичните профилактични прегледи следвало да бъдат извършвани на 12 месеца, а съгласно т. 6 от раздел IV на приложение № 4 към наредбата, задължително следвало да бъдат проследявани

заболявания на ендокринните жлези с трайно нарушение на функциите им. Ищецът твърди, че през периода от шест години и половина (19.07.2012 г. – 15.01.2019 г.), през който е работил при ответното ЕАД, е бил проведен само един профилактичен преглед през 2013 г., за резултатите от който не бил уведомен. Твърди също, че заболяването му било установено след прекратяването на трудовото правоотношение между страните – през месец август 2019 г., при извършен периодичен профилактичен преглед при личния му лекар, в изследванията се установило четирикратно завишени стойности на туморен маркер „tPSA“, като окончателната диагноза била поставена след провеждане на изследване с ядрено-магнитен резонанс и хистологичен анализ. Ищецът поддържа и че по-късното откриване на тумора в простатата довело до необратимо увреждане на здравето му и до болки и страдания, които претърпял, изразяващи се в стрес и страх за живота му и за бъдещето на семейството му.

От доказателствата по делото се установява, че след прекратяването на трудовото правоотношение между страните на 15.01.2019 г., в периода 19.08.2019 г. – 11.11.2019 г. ищецът е диагностициран със злокачествено онкологично заболяване – карцином на простатната жлеза, в трети клиничен стадий от четири възможни, което е общо (не професионално), социално-значимо заболяване. Съгласно разпоредбата на чл. 289 от КТ, работодателят е длъжен да взема мерки за предотвратяване и намаляване както на трудовите злополуки и професионалните заболявания, така и на общите заболявания, а съгласно чл. 287, ал. 1 и 2 от КТ, всички работници и служители подлежат на задължителни предварителни и периодични медицински прегледи, като периодичните са за сметка на работодателя; условията и редът им се определят от министъра на здравеопазването, който в изпълнение на тази законова делегация е издал Нар. № 3/28.02.1987 г. за ЗППМПР (наредбата).

От писмените доказателства по делото се установява и че по трудовото правоотношение с ответното дружество ищецът е извършвал работата на длъжностите „началник рудник“ и „началник участък подземен транспорт“, която е свързана с манганова руда, респ. – той е бил изложен на въздействието на манган и съединенията му, поради което, съгласно т. 1 от раздел IV на приложение № 2 към Нар. № 3/28.02.1987 г. за ЗППМПР, периодичните медицински прегледи е следвало да бъдат извършвани един път на 12 месеца. Същото задължение – за „осигуряване на ежегодни периодични медицински прегледи на работниците и служителите в съответствие с нормативните изисквания“, работодателят е поел и с чл. 36, ал. 1 от КТД от 05.04.2017 г.

Ищецът основателно се позовава и на т. 1, б. „а“ от приложение № 5 към наредбата, съгласно която, задължителният периодичен медицински преглед предвижда снемане на анамнеза, която включва изясняване наличие на рискови фактори за възникване на социално значими заболявания, сред които и фамилна обремененост за злокачествени новообразувания. Неоснователно обаче ищецът поддържа, че при тези ежегодни прегледи задължително следвало да бъдат проследявани заболявания на ендокринните жлези с трайно нарушение на функциите им, тъй като цялото приложение № 4 към наредбата (респ. т. 6 от раздел IV на същото), на което се позовава ищецът, се отнася за предварителните медицински прегледи – при постъпване на работа, а не за периодичните прегледи, на които се основава претенцията му, като той не твърди да не му е

извършен предварителен медицински преглед при постъпването на работа при ответното дружество. Приложима в случая е нормата на т. 4 от приложение № 3 към наредбата, съгласно която ежегодните периодични прегледи включват задължително участието на лекари-специалисти невролог и терапевт, както и задължителни лабораторни изследвания на хемоглобин, за манган в урината и флуорография на белите дробове.

От писмените и гласните доказателства по делото се установява и че работодателят е организирал извършването само на един периодичен медицински преглед на 21.09.2013 г., като през останалите пет години от периода на съществуването на трудовото правоотношение между страните до 15.01.2019 г., той не е изпълнявал горното си, императивно установено с цитираните разпоредби на КТ и Нар. № 3/28.02.1987 г. за ЗППМПР, задължение за извършване на ежегодни медицински прегледи.

От съвкупната преценка на доказателствата по делото (медицинската документация, свидетелските показания, заключението на съдебно-медицинската експертиза (СМЕ) и заявеното от вещото лице в съдебно заседание) обаче не се установява да е налице пряка и непосредствена причинно-следствена връзка между това противоправно бездействие на работодателя и процесните неимуществените вреди, търпени от ищеца – необратимото увреждане на здравето му и следващите от това стрес и страх за живота му и за бъдещето на семейството му, които сами по себе си са доказани по делото. При доказателствена тежест за ищеца, не е установено неизпълнението на задължението на ответното дружество за извършването на ежегодните медицински прегледи на ищеца, да е пряка и непосредствена причина за късното откриване на карцинома на простатата му. Тази окончателна диагноза (умерено диференциран аденокарцином на простата) е поставена едва при извършеното на 11.11.2019 г. след-оперативно (след премахването на тумора) хистологично изследване. Туморната формация в простатната жлеза е била установена и преди това – при проведената на 05.09.2019 г. магнитно-резонансна томография. При лабораторното изследване на 19.08.2019 г. е била установена индicia за наличието на тумора – четирикратно завишени стойности на туморен маркер „tPSA“. Видно от цитираната по-горе нормативна уредба обаче, никое от тези изследвания не е било включено в задължителните ежегодни медицински прегледи, които работодателят е следвало да организира, поради което няма как неизпълнението на това негово задължение да съставлява пряка и непосредствена причина за късното откриване на тумора.

В тази връзка в заключението на СМЕ се сочи, че размерът на тумора „предполага, че заболяването е имало вероятност да се открие“ три години преди откриването му у ищеца. Вещото лице сочи също, че провеждането на редовни профилактични прегледи „може би щеше да даде възможност да се открият оплаквания, симптоми, резултати от клинично-лабораторни или образни изследвания, които да насочат към тази диагноза“. Във връзка с тези свои – само вероятни изводи в заключението си, в съдебното заседание вещото лице изрично разяснява, че при профилактичните периодични прегледи може да бъде установено заболяването, ако самият пациент има някакви симптоми, като дизурия – нарушения в уринирането, промяна в честотата на уриниране, някаква болезненост; както и че другият вариант – без да има симптоматика, е да се

направи изследване за туморен маркер при простатата, който е изключително точен и в много чужди държави е включен в скрийнинговите програми за ранно откриване на рака на простатната жлеза. Експертът сочи още, че и при ежегодните прегледи при личния лекар заболяването би могло да се открие, но не на сто процента. Разяснява също, че при пълна анамнеза, фамилната обремененост е част от снемането на анамнезата и е задължително. Такова задължение при снемане на анамнеза, както вече беше посочено, е установено и с т. 1, б. „а“ от приложение № 5 към Нар. № 3/28.02.1987 г. за ЗППМПР. От друга страна, от показанията на свидетелката Л. З. – съпруга на ищеца, преценени в съвкупност с медицинските документи, се установява следното: През месец юни 2019 г. двамата с ищеца отишли при личния им лекар д-р Ш. за издаване на медицинско свидетелство, необходимо за започване на нова работа от ищеца. Докторът го попитал за изследвания и за промяна в здравословното му състояние, на което ищецът отговорил отрицателно. Два месеца след издаването на медицинското свидетелство – на 19.08.2019 г. д-р Ш. е назначил лабораторното изследване, което е установило завишените стойности на туморния маркер „tPSA“, поради което ищецът е бил насочен към уролог – д-р Б.. Според свидетелката, последният разпитал ищеца за фамилна обремененост, каквато според свидетелката била налице: бащата и чичото на ищеца имали проблеми с простатата, а леля му по майчина линия и негов първи братовчед починали от рак. Такава фамилна обремененост обаче не е описана в анамнезата, обективирана в амбулаторната карта от 21.08.2019 г., съставена от д-р Б., като там изрично е посочено, че ищецът не е съобщил за уринарни смущения. Видно от така обсъдените доказателства, снемането на анамнезата в много голяма степен зависи от поведението както на преглеждащия лекар, така и на пациента, в случая – конкретно ищеца, поради което не може да се направи обоснован извод, че ако работодателят бе изпълнил задължението си за извършването на ежегодните профилактични прегледи на ищеца, последният при снемане на анамнеза би заявил конкретни оплаквания и би посочил фамилна обремененост, които от своя страна биха дали повод за насочване именно при тези прегледи на ищеца за извършване на по-нататъшно изследване – за туморен маркер, което не е задължително при извършването на самите прегледи. Това от своя страна също обуславя направения и по-горе извод, че от доказателствата по делото не се установява наличието на пряка и непосредствена причинна връзка между неизпълнението на установеното с императивни норми задължение на ответното дружество-работодател и процесните неимуществени вреди на ищеца.

В заключение – поради липсата на един от кумулативно необходимите елементи на фактическия състав на деликтната отговорност по чл. 49 от ЗЗД, предявеният по делото иск за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди е неоснователен, респ. – въпреки допуснатото от окръжния съд нарушение на материалния закон, обжалваното въззивно решение е правилно като краен резултат и следва да се остави в сила.

С оглед крайния изход на спора, на касатора-ищец не се следват разноски по делото, а ответникът не претендира присъждане на такива за касационното производство.

Мотивиран от гореизложеното, Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение
РЕШИ:

ОСТАВЯ В СИЛА Решение № 414/30.12.2022 г., постановено по възз. гр.д. № 378/2022 г. на Добричкия
окръжен съд.

Разноски не се присъждат.

Решението не подлежи на обжалване.

- Край -

